

Om nåde og ret i salmer og ordsprog

"Skaf de svage og faderløse deres ret, frikend de hjælpeløse og arme, udfri de svage og fattige, red dem fra de ugudeliges magt!" (Sl 82,3-4).

Hovedtanke

Guds herredømme er grundlagt på nåde og retfærdighed.

Introduktion

I sin bog *Reflection on the Psalms* beskriver C.S. Lewis, at han i begyndelsen blev overrasket over længslen efter Guds dom, som gentagne gange kommer til udtryk i Salmernes Bog. Dom er for mange moderne bibellæsere jo noget, man burde frygte. Lewis gik derfor i gang med at se det ud fra et bibelsk perspektiv.

"Hundreder og tusinder af mennesker, hvis hele ejendom blev konfiskeret og som har retten helt på deres side, bliver endelig hørt. Det er klart, at de ikke frygter dommen. De ved, at der fra modpartens side ikke findes nogen argumenter - hvis blot de kun kunne fremlægge deres sag. Når Gud sidder til doms, vil netop det ske" (C.S. Lewis, *Reflections on the Psalms*, 1958).

Dommen tjener til at håndhæve Guds lov i universet, til at genoprette ret og retfærdighed. Dette håb gennemsyner Salmernes Bog: Ondskab og uretfærdighed ser ud til at triumfere i øjeblikket, men Gud tager forbrydere og uretfærdige til doms. De bliver straffet, mens de sårede og undertrykte bliver heledet og genoprettede.

I denne uge skal vi se på nogle udvalgte skriftsteder fra Salmernes Bog og Ordsprogenes Bog, som belyser emnet "Nåde og ret" fra forskellige sider. Samtidig bør spørgsmålet om dets betydning for kristen handling i dagens verden undersøges.

De fattige og hjælpeløses frelser

Salmernes Bog 9

Hvordan beskrives Gud i denne salme?

Baggrund

Salmernes Bog kap. 9 og 10 hører til de såkaldte "akrostiske" salmer. Første bogstav i verset retter sig efter rækkefølgen af bogstaver i det hebraiske alfabet.

I SI 9 præsenteres Gud som dommer, "som tager sig af såvel de enkeltes behov som af verdensordenen – og som den retfærdige dommer ikke blot skærer igennem, men også griber ind med fast hånd" (Erich Zenger und Egbert Ballhorn, "Die Psalmen" in: Christoph Dohmen, Hrsg., *Stuttgarter Altes Testament*, Bd. 2, Stuttgart 2017, 1245).

Til fordybelse

Salmedigteren kan lovprise Gud, fordi han muligvis har sine egne erfaringer med i bagagen. Han kom selv ud for trængsel eller blev forfulgt og søgte så ly hos Gud, der skulle skaffe ham ret. Og erfarede, at Gud faktisk griber ind og genopretter retfærdighed. Digteren håber, Gud vil handle ligesådan nu og i tiden fremover.

I salmen er den *hjælpeløse og fattige* (v. 13 og 19) "den forfulgte og retsløse ... der søger tilflugt hos Jahve for sine voldelige fjender og overlader sin tabte sag til Gud, den retfærdige dommers afgørelse. Den 'fattige' er altså den, der er anvist på Guds retshjælp" (Hans-Joachim Kraus, *Psalmen*, Neukirchen-Vluyn 51978, 110).

Til anvendelse

I SI 9 bliver man forvisset om, "at Jahve på en særlig måde henvender sig til de 'underprivilegerede', de retsløse og de dårligt stillede i kampen for overlevelse og tager sig af deres sag" (samme, 223). Alle, der uden forbehold søger tilflugt hos Gud, kan regne med hans hjælp.

Til eftertanke

Hvor har jeg oplevet Guds indgriben overfor uretfærdighed og undertrykkelse?

Gud og "guderne"

Salmernes Bog 82

Hvilken bebrejdelse kommer tydelig til udtryk i denne salme?

Baggrund

Salmernes Bog 82 tillader os at kaste et blik ind i den himmelske verden. "Jahve optræder som den øverste dommer i 'gudforsamlingen' og drager de himmelske magter til ansvar" (Kraus, 737). I Det gamle Testamente bliver himmelske væsner, der hører til den usynlige, overnaturlige verden, betegnet som "guder" (hebr. *Elohim*). Udtrykket er ikke kun en betegnelse for Gud, men også for engle og dæmoner.

Andre tolker de "guder", der omtales her, som jordiske herskere, ledere, stormægtige og dommere, der som Guds repræsentanter rent faktisk havde til opgave at udøve retfærdighed.

Åbenbart har de tiltalte ikke efterkommet deres kald til at håndhæve ret og retfærdighed (v. 2-5). Derfor bliver de af Gud draget til regnskab for dette og dømt (v. 6-7).

"Ondskaben tilskrives her anti-guddommelige magters virksomhed, men Guds retfærdighed som sådan forbliver uantastet af den eksisterende uretfærdighed i verden" (Artur Weiser, *Die Psalmen*, Göttingen 91979, 380).

Til fordybelse

Guds retfærdighed er grundlaget for hans herredømme. Universet er genstand for en retsorden, som Guds skabninger – mennesker såvel som engle – skal værne om og praktisere. Guds retfærdighed er forbillede og målestok for, hvordan jordisk retfærdighed skal omsættes i praksis.

Til anvendelse

Under visse omstændigheder kan en person blive offer for uretfærdighed, men ved andre lejligheder kan han eller hun høre til dem, der får gavn af det eller endog selv handler uretfærdigt.

Til eftertanke

I hvor høj grad gælder opfordringen: "Skaf de svage og faderløse deres ret" (v. 3) også for mig?

"Om nåde og ret vil jeg synge" (1948 overs.)

Salmernes Bog 101

Hvad er salmistens ønske?

Baggrund

Salmernes Bog kap. 101 er muligvis komponeret af David i hans tidlige fase som konge i Israel. Den kan være afledt af en ed, som David aflagde, da han blev konge.

Hjertet (v. 2.4.5) står i gammeltestamentlig sprogbrug for det inderste i mennesket – hvor fornuften, forstanden og samvittigheden har sæde. "På et rent hjerte preller alle nederdrægtigheder virkningsløst af, for det føler et naturligt had mod al synd" (Weiser, 444).

Fra v. 4 skifter synsvinklen fra kongens ansvar overfor Gud til, hvordan han omgås sine undersåtter. "Den rette fyrste viser sig ved først at stille krav til sig selv (v. 1-3), før han udstikker retningslinjer for den andens adfærd (v. 4-8). At have det samme ansvar for en højere magt er det, der binder lederen og følgerne sammen" (samme).

Til fordybelse

Selvom man kunne misforstå salmen i denne retning, udtrykker den dog på ingen måde selvretfærdighed eller gerningsretfærdighed. Kongens loyalitetsløfte er snarere grundlagt på Guds "nåde og ret" (v. 1, 1948 overs.). Begge dele er såvel gave som opgave.

Til anvendelse

I denne salme "omtales, hvad enhver, der ønsker at gå på Guds veje, ... kan og bør udtrykke ... Sl 101 gør det tydeligt, at det rette fokus på Gud omfatter både den indre holdning og indstilling såvel som ens adfærd og måde at optræde på. Således handler det om den vertikale relation til Gud og de horisontale sociale relationer på samme tid" (Beat Weber, *Werkbuch Psalmen II*, Stuttgart 2003, 167).

Til eftertanke

Hvilken rolle spiller de nævnte principper i denne salme, hvor jeg færdes (arbejdsplads, sociale netværk, familie, menighed)?

"Min sjæl lovpris Herren!"

Hvordan relaterer Guds handlinger i vers 5-6 til dem i vers 7-9?

De sidste fem salmer (Sl 146 til 150) indledes med råbet: "Halleluja!" Hovedårsagen ser ud til at være Guds omsorg for nødlidende og undertrykte.

Salmedigteren beskriver Gud som denne verdens skaber (v. 6) såvel som hans fortsatte virke som dommer, forsørger, befrier, læge, hjælper og forsvarer for og af mennesker, der netop har behov for den slags hjælp (v. 7-9).

Kristne taler gerne om deres søgen efter Gud og deres ønske om at have et tættere forhold til ham. Versene som i Sl 146,7-9 og mange andre skriftsteder i Bibelen peger på muligheden af at finde Gud, idet man tilslutter sig hans gerninger: Når mennesker gør en indsats mod fattigdom, undertrykkelse og sygdom, arbejder de sammen med Gud og i hans ånd.

"Kristus kom til denne jord for at leve og virke blandt de fattige og lidende. De fik hans største opmærksomhed. Også i dag besøger han i skikkelse af sine børn de fattige og trængende, befrier for sorg og lindrer nød. Tag lidelse og trængsel bort, så havde vi ingen mulighed for at forstå Guds nåde og kærlighed, ingen mulighed for at lære den medlidende, medfølende himmelske fader at kende" (Ellen White, Testimonies for the Church, Bd. 7, Mountain View, CA 1902, 226).

Hvor har jeg oplevet Guds nærhed gennem tjeneste for andre?

Salmernes Bog 146

Baggrund

Til fordybelse

Til anvendelse

Til eftertanke

Visdomsord for den enkelte

Ordsp 14,31;
16,8; 22,2.22.23

Hvilken synsvinkel er fælles for disse ordsprog?

Baggrund

Samlingen af visdomsord i Ordsprogenes Bog behandler et utal af emner og livserfaringer, deriblandt også fattigdom og rigdom, retfærdighed og uret.

Ordsp 14,31 forbinder det sociale med det teologiske aspekt og foregriber på en måde Matt 25,40: "Sandelig siger jeg jer: Alt, hvad I har gjort mod en af disse mine mindste brødre, det har I gjort mod mig."

Ordsp 16,8 udtrykker, at trofasthed overfor Gud til syvende og sidst er mere givende materiel overflod.

Ordsp 22,2 gør det tydeligt: "Som Guds skabninger har den rige såvel som den fattige samme menneskelige værdighed ... Når de mødes ... bør den rige ikke møde den fattige med hovmod eller udnytte ham ubarmhjertigt ... men antage ham som sin ligemand ... og omvendt bør den fattige ikke møde den rige med mistænksomhed og foragt, men hellere komme ham i møde med tillid som det af Gud skabte medmenneske, han er" (Magne Sæbø, *Sprüche*, Göttingen 2012, 266).

Ordsp 22,22: Udtrykket *i porten* står for stedet, hvor man i Israel traf domsafsigelser. For fattige og svage bestod der her fare for at blive forulempet og udnyttet. Ordet formaner til retfærdig handlen.

Til fordybelse

Med det teologiske argument, at Gud selv er de svages forsvarer, begrundes en solidaritet, hvor begrundelser ifølge ren menneskelig logik hurtigt vil nå deres grænse.

Til eftertanke

I hvor høj grad bestemmer min trofasthed overfor Gud min handlen overfor de svage i samfundet?

Visdomsord for samfundet

Ordsp 16,12;
17,15; 20,23

Hvilken opførelse "vækker Herrens afsky"?

Baggrund

Ordsprogenes Bog beskæftiger sig ikke udelukkende med det enkelte menneske, men anviser også principper for, hvordan samfundet som helhed kan fungere til alles bedste: fx gennem integritet i lovgivningen, ved domsafsigelser og i forretningsverdenen.

Til anvendelse

"Dette er principper, som er nært knyttet til samfundets trivsel, både når de angår verdslige eller religiøse anliggender. Det er disse principper, der betrygger liv og ejendom. For alt, hvad der skaber tillid og samarbejde, står verden i gæld til Guds lov, sådan som den findes i hans ord, og sådan som den kan spores, omend ofte i dunkle og næsten udslettede træk, i menneskers hjerter" (Ellen White, *Uddannelse*, Dansk Bogforlag, s. 137)

Resumé

Salmerne og Ordsprogene gør det tydeligt, at Guds retfærdighed er grundlaget for hans herredømme. Skaberværket bygger på en retsorden. Gud står op imod uretfærdigheden som de svages advokat. Kristi efterfølgere er kaldet til at videregive Guds nåde, retfærdighed og kærlighed til deres medmennesker.

Spørgsmål til drøftelse

Udgangspunkt	Den kinesiske filosof Konfutse sagde: "Gengæld ondt med retfærdighed – og godt med godt." Hvorfor kan vi som kristne være enig med ham i det?
Supplerende spørgsmål	Hvorfor er principperne for retfærd og nåde så vigtige for samfundet?
Sl 101	Hvordan kan disse principper komme til deres ret i vores liv?
Sl 9,18-21	I hvilket omfang kan salmen læses som en model til at håndtere uretfærdighed?
Ordsp 14,31; 22,22-23	Selvom Ordsprogenes Bog omhandler visdommen – hvad fortæller den os om, hvordan Gud er?
Spørgsmål til fordybelse	Hvad tænker I om de sociale strukturer i vores samfund? Hvad kan konkret gøres for at hjælpe de fattige og nødlidende?
Afslutning	Hvilke af de skriftsteder, der blev behandlet i denne uge, har især talt til dig og hvorfor?